

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди
Кафедра освітології та інноваційної педагогіки
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут публічного управління
та державної служби
Кафедра публічної політики
Інститут досліджень безпеки Європейського Союзу (Франція)
Гранадський університет (Іспанія)
Жешувський університет (Республіка Польща)
Університет третього віку в Громадкі (Республіка Польща)
Європейський інститут безперервної освіти (Словацька Республіка)
Педагогічний інститут Чендуського університету (КНР)
Університет імені Неджметтіна Ербакана (Туреччина)
Державний університет в Гуарапуаві (Бразилія)

Матеріали
VI Міжнародної науково-практичної конференції

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИЩОЇ І СЕРЕДНЬОЇ
ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА**

20–21 травня 2022 року

Харків
2022

ББК 74.58+74.20+88.40+88.840

УДК 37.013.77:[378+373.5]

П86

Редакційна колегія:

Балацинова А. Д. – канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Васильєва С. О. – д-р пед. наук, доцент, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Ворожбіт-Горбатюк В. В. – д-р пед. наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Кін О. М. – д-р пед. наук, доцент, доцент кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Лупаренко С. Є. – д-р пед. наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Попова О. В. – д-р пед. наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Рогова Т. В. – д-р пед. наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Собченко Т. М. – д-р пед. наук, доцент, доцент кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Ткачова Н. О. – д-р пед. наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Цапко А. М. – канд. пед. наук, доцент кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди.

Відповідальність за зміст, стилістику, орфографію та пунктуацію статей несуть автори

*Затверджено редакційно-видавничою радою
Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
(протокол №7 від 20.07.2022 року)*

Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика : матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 20–21 травня 2022 р.) / за ред. Боярської-Хоменко А. В., Попової О. В. ; Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. Харків, 2022. 498 с.

У збірнику відображено психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої школи в умовах сучасних викликів. Він містить результати досліджень учених, викладачів, учителів, наукові пошуки докторантів, аспірантів, здобувачів вищої освіти з питань методології, історичного та компаративного дискурсу розвитку педагогічної науки; організаційних, дидактичних і методичних засад реалізації дистанційного та змішаного навчання; педагогічних засад інклюзивної освіти; інновацій в освіті; розвитку загальної і вищої освіти; освіти дорослих; цифрових трансформацій в публічному управлінні та адмініструванні.

Матеріали стануть у нагоді науковцям, докторантам, аспірантам, викладачам, здобувачам вищих закладів освіти, практичним працівникам у галузі освіти.

Воровка М. І., Кожевникова А. В., Меркулова Н. В., Богатирьова К. О.	279
Формування педагогічної майстерності майбутнього викладача хореографії	
Ворожбіт-Горбатюк В. В.	282
Життєві ціннісні орієнтації підлітків – основа пропедевтики прихованих ситуацій ризику	
Гнезділова К. М., Махиня Н. В., Терентьєва Н. О.	286
Глобальні навички: їхнє значення та розвиток в сучасному освітньому середовищі	
Григор'єва І. О.	291
Особливості дитячого білінгвізму в сучасному освітньому процесі	
Гура В. Л., Берданова О. В.	294
Міждисциплінарний підхід до формування освітніх програм у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка на прикладі магістерської програми «Економічна безпека підприємництва»	
Дейниченко Г. В., Дейніченко Т. І.	298
До проблеми визначення складників дефініції «проектування»	
Доценко Д. Г.	301
Ключові тренди зовнішнього забезпечення якості вищої освіти	
Житницька А. А.	305
Контент-аналіз дефініції «soft skills»	
Завгородня Т. К.	308
Науково-дослідницька діяльність студента як фактор його професійної підготовки	
Зелений І. І.	312
Суть поняття готовності до професійного самовдосконалення майбутніх фахівців розвідувальної діяльності	
Kabadayı A.	315
Evaluation of Teacher Candidates' Opinions on Family Participation Works in Pre-School Education	
Kabadayı A.	322
Examination of Function and Content Words Used dy Children in the Types of Games They Played	
Kabadayı A.	328
The Effect of Social Media Use on Children's Language Development	
Калашнікова Л. М., Сусліченко К. С.	335
Вплив продуктивного навчання на розвиток самостійної пізнавальної діяльності учнів загальної школи під час навчання математики	
Калінічева Г. І.	338
Рейтингове оцінювання професійної діяльності науково-педагогічних працівників як елемент академічної автономії університету	
Князян М. О., Князян Р. Х.	344
Творча діяльність майбутніх учителів з навчання іноземних мов у закладах загальної та вищої освіти	

16. Mestçi, A. Türkiye İnternet Raporu 2007. *Beykent Üniversitesi Yönetim Bilişim Sistemleri Bölümü*, 2007.
17. Okumuş, V., & Parlar, H.. Çocukların Sosyal Medya Kullanım Amaçları Ve Ebeveyn Tutumları. *Istanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2018, 17(33), 357–68.
18. Solak, A. Anne-Baba Eğitimi. Ankara: Hayat Boyu Eğitim Gelişim Derneği, 2008.
19. Tanrıverdi H, Sağır S. Lise öğrencilerinin sosyal ağ kullanım amaçlarının ve sosyal ağları benimseme düzeylerinin öğrenci başarısına etkisi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2014, 7(18):775–22.
20. Ulusoy, A. ve Bostancı, M. Çocuklarda Medya Kullanımı ve Ebeveyn Rolü. *International Journal of Social Science*, 2014, 28, 559–572.
21. Yılmaz, D., & Güney, R. Medyanın Çocuklar Üzerindeki Etkileri ve Kullanımına İlişkin Öneriler. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 2021, 14(4):486–494.
22. Madigan, S., Browne, D., Racine, N., Mori, C. and Tough, S. (2019) “Association between screen time and children’s performance on a developmental screening test”, *JAMA Pediatrics*, 173(3), pp. 244–250. Doi : 10.1001/jamapediatrics.2018.5056.
23. Hutton J. S., Dudley J., Horowitz-Kraus T., DeWitt T., Holland S. K. Differences in functional brain network connectivity during stories presented in audio, illustrated, and animated format in preschool-age children [published online October 30, 2018]. *Brain Imaging Behav.* Doi :10.1007/s11682-018-9985-yPubMedGoogle Scholar.

ФОРМУВАННЯ ПРОДУКТИВНИХ УМІНЬ ТА НАВИЧОК УЧНІВ ЗАГАЛЬНОЇ ШКОЛИ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ МАТЕМАТИКИ

Калашнікова Л. М.

кандидатка педагогічних наук, доцентка

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

м. Харків, Україна

Сусліченко К. С.

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

м. Харків, Україна

У статті розкривається проблема формування продуктивних знань та вмінь в умовах компетентнісного підходу до навчання. Здійснено аналіз суті продуктивного навчання. Розкрито його потенціал для формування математичної компетентності та наведено перелік типів продуктивних завдань.

Ключові слова: компетентнісний підхід, математична компетентність, продуктивне навчання, продуктивні вміння, продуктивні знання.

Abstract. The article reveals the problem of formation of productive knowledge and skills in the conditions of competence approach to learning. The analysis of the essence of productive learning is carried out. Its potential for the formation of mathematical competence is revealed and a list of types of productive tasks is given.

Key words: *productive learning, productive skills, productive knowledge, competence approach, cognitive competence, mathematical competence.*

Однією з характерних ознак сучасної освіти є реалізація компетентного підходу, що передбачає цільові орієнтири на систему безперервної освіти і набуття учнями знань, умінь і навичок діяльності в конкретних соціальних, трудових, побутових ситуаціях. Такий підхід передбачає навчання здобувачів освіти в процесі діяльності, коли навчальний процес стає продуктивним. Продуктивне навчання спрямовується на організацію самостійності учнів у їх навчально-пізнавальній діяльності, якщо створюються комплекс оптимальних умов для розвитку особистості та її розумової діяльності [2, с. 288]. Новизною в такому підході до навчання є використання завдань, що спрямовані на отримання конкретного продукту учнем у результаті самостійної діяльності на підставі набутих знань.

Характеризуючи продуктивні знання і вміння, І. Підласий визначає їх як ті, спираючись на які випускники школи знаходять міцну опору для свого майбутнього. Продуктивні знання, вміння – необхідні, дієві, міцні, постійно актуальні. Саме такі результати навчання в закладах загальної середньої освіти затребувані в умовах сьогодення [4, с. 5]. Досягти таких результатів допомагають інтерактивні технології. Інтерактивні технології, зокрема, допомагають учневі реалізувати свій пізнавальний потенціал, дають можливість працювати відповідно до своїх здібностей, в оптимальному темпі та сприяють виявленню індивідуальності учня [1, с. 71].

Навчання є найбільш продуктивним, якщо воно відбувається в контексті практичної та ігрової діяльності. У такому разі створюються умови, за яких знання, отримані дітьми, стають необхідними і допомагають вирішити практичну реальну життєву задачу, а тому засвоюються легше та швидше.

Діяльнісний підхід неможливий без застосування педагогом ігрових прийомів. Граючи, учень може здобувати нові знання, вміння, навички, причому добровільно. Місце дидактичної гри у структурі заняття з формування математичної компетентності визначається метою, призначенням, змістом заняття. Дидактична гра може бути використана в якості навчального завдання, серії вправ. Необхідно зазначити, що «дидактична гра» може застосовуватися в процесі пояснення нового матеріалу, для закріплення або повторення вже засвоєних знань і умінь. На заняттях і в повсякденному житті широко використовуються дидактичні ігри та ігрові вправи.

Прикладна спрямованість навчання математики має дві функції: світоглядну (історія виникнення і еволюція математичних понять, інтеграція математики, тобто її зв'язок з дисциплінами загальноосвітнього циклу, моделювання реальних об'єктів і процесів, осмислення причин і законів розвитку математики, розв'язування задач із практичним змістом, алгоритми і обчислення) та соціально-педагогічну (екологічне та трудове навчання, виховання під час навчання

математики, економічне виховання учнів, професійна орієнтація засобами математики і розв'язування задач на оптимізацію виробничих процесів) [3, с. 19].

Метою нашого дослідження було визначення впливу продуктивного навчання під час вивчення математики на розвиток самостійної пізнавальної діяльності учнів (здатність до аналізу, вміння обґрунтовувати отримані результати власної самостійної пізнавальної діяльності, розмірковувати, порівнювати, виділяти головне, самостійно виконувати завдання диференційованого типу, проектувати самостійну діяльність з опанування новими знаннями, узагальнювати способи розумових дій).

Особливе місце математики у формуванні продуктивних знань і вмінь учнів визначається їх актуальністю. Тож вимірювати, лічити, обчислювати учневі потрібно не заради вирішення теоретичного математичного завдання, а безпосередньо в практичній діяльності для отримання практичного результату в різних сферах життєдіяльності людини.

Дослідження було проведено на базі Комунального закладу «Вербківська загальноосвітня школа I–III ступенів» Вербківської сільської ради Павлоградського району Дніпропетровської області. Учням 6-Б класу (19 осіб) були запропоновані завдання з математики, які передбачали формування в учнів продуктивних знань та вмінь, а їх вирішення – використання засобів та прийомів продуктивного навчання. Учням 6-В (18 осіб) надавались «стандартні завдання» без продуктивної спрямованості.

Наведемо приклади використаних типів завдань:

1. Прикладні задачі (завдання, де використовуються знання з теми: «Відсотки. Відсоткові розрахунки»);

2. Завдання, які спрямовувались на організацію змагання між учнями («метод взаємонавчання»; робота в парах; «міні-іспит», який передбачає підготовку завдань для взаємного опитування на уроках «Систематизації та узагальнення знань і вмінь»; «Математичне лото» на етапі актуалізації опорних знань в умовах нетрадиційного уроку контролю і корекції знань);

3. Завдання дослідницького характеру («Захист творчих робіт», проектна робота над темами, які синтезують математику з іншими науками, а саме: «Пропорції в житті людини», «Математика навколо нас», «Золотий перетин»; «Методика створення творчих ситуацій», «Метод запланованих помилок»);

4. Ігри на рефлексію, які дають можливість усвідомити досягнення дитини під час розв'язування продуктивних завдань у формі дидактичної гри (гра «Світлофор» дозволяє визначити настрій та емоції учнів на завершення уроку) та стимулювання школярів до відповідних розумових дій (гра «Кубик Блума» в якій на гранях кубика «Запропонуй», «Поясни», «Подумай», «Для чого?» визначають відповідне включення учнів у пізнавальну діяльність).

Аналіз використання зазначених типів продуктивних завдань дає підстави стверджувати, що учні:

1) аналізують і активізують власні інтелектуальні ресурси, можуть представити, обґрунтувати та захистити отримані результати власної самостійної пізнавальної діяльності (6-Б: 53%, 6-В: 32%; 3-й тип завдань);

2) розмірковують, перелічують, порівнюють, виділяють головне та самостійно виконують завдання диференційованого типу (6-Б: 61%, 6-В: 35%; 1-й тип завдань);

3) проєктують самостійну діяльність з опанування новими знаннями, обирають спосіб фіксації нового матеріалу, самостійно визначають продуктивність власної навчальної діяльності (6-Б: 74%, 6-В: 21%; 2-й та 3-й типи завдань);

4) беруть участь у постановці нового навчального завдання, намагаються визначати узагальнені способи дій (6-Б: 80%, 6-В: 35%; 2-й та 4-й типи завдань).

Отже, задачі та завдання з математики, які передбачають використання засобів та прийомів продуктивного навчання позитивно впливають на формування продуктивних умінь та навичок учнів; сприяють розвитку особистості, здатної самостійно навчатися та знаходити розв'язання тієї чи іншої пізнавальної проблеми, керуватись значним обсягом інформації та швидко приймати рішення.

Список використаних джерел

1. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій : навч.-метод. посібник / автор-укладач Н. П. Наволокова. Харків : Основа, 2009. 172 с.

2. Калашнікова Л. М., Сусліченко К. С. Формування математичної компетентності здобувачів середнього рівня освіти в умовах продуктивного навчання. *Наумовські читання : матеріали дев'ятнадцятої наук. конф.*(м. Харків, 23–24 лист. 2021 р.). Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2021. С. 287–291.

3. Петрик О. Ю. Прикладна спрямованість уроків математики в системі продуктивного навчання : презентація. URL: <https://docs.google.com/file/d/0B1r0GMpv45jzNIUwaVpOMU9qbmM/edit?resourcekey=0-VzIgSbKmdyEiMhwZAY-n3w> (дата звернення: 19.02.2022).

3. Підласий І. П. Продуктивний педагог : книга для вчителів. Харків : Основа, 2010. 158 с.

РЕЙТИНГОВЕ ОЦІНЮВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЯК ЕЛЕМЕНТ АКАДЕМІЧНОЇ АВТОНОМІЇ УНІВЕРСИТЕТУ

Калінічева Г. І.

кандидатка історичних наук, доцентка
Київський університет імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна

У статті на основі порівняння нормативних документів університетів України, що входять до QS World University Rankings 2022, проведено аналіз рейтингової оцінки професійної діяльності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти. Аналіз методів самооцінювання дозволив виявити як спільні критерії та підходи, так і певну специфіку в рейтинговій політиці закладів вищої освіти, що свідчить про інституційну автономію українських університетів.